

บทที่ ๔

วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องกรรม ในพระพุทธศาสนาและในศาสนาฮินดู

แนวความคิดเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาและในศาสนาฮินดู ได้แยกกล่าวไว้อย่างละเอียดในบทที่ ๒ และ บทที่ ๓ ที่ผ่านมาแล้ว โดยได้กล่าวถึงหลักคำสอนเรื่องกรรมของพระพุทธศาสนาไว้ในบทที่ ๒ และหลักคำสอนเรื่องกรรมของศาสนาฮินดู ได้กล่าวไว้ในบทที่ ๓ จุดมุ่งหมายหลักของบทนี้ ก็คือ การวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องกรรมในศาสนาทั้งสอง แต่ก่อนจะได้วิเคราะห์เปรียบเทียบดังกล่าว จะได้สรุปแนวความคิดเรื่องกรรมทั้งของพระพุทธศาสนา และศาสนาฮินดู ไว้ให้เห็นได้ชัดอีกครั้งหนึ่ง

สรุปแนวความคิดเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา

ความหมายของกรรม

พระพุทธศาสนาสอนว่า ทุก ๆ สิ่งย่อมเกิดขึ้นอย่างมีสาเหตุ ไม่มีสิ่งใดที่จะเกิดขึ้น มีขึ้น โดยปราศจากสาเหตุ กรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาจึงเกิดขึ้นโดยมีสาเหตุและอาจถือได้ว่าสาเหตุที่ใกล้ชิดที่สุดก่อให้เกิดกรรม คือ เจตนา เจตนา หรือ ความตั้งใจที่จะกระทำกรรมนั่นเอง ก่อให้เกิดกรรมซึ่งก่อให้เกิดวิบากหรือผลของกรรมติดตามมา กล่าวอีกนัยหนึ่ง กรรม ก็คือ เจตนา นั่นเอง "ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ"^๑

กรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา จึงหมายถึงการกระทำใด ๆ ทั้งทางกาย (กายกรรม) ทางวาจา (วจีกรรม) และทางใจ (มโนกรรม) ที่กระทำขึ้นโดยมีเจตนา หรือประกอบขึ้นด้วยความตั้งใจที่จะกระทำ หรือประกอบกรรมนั้น ๆ ยกตัวอย่าง เช่น มีสัตว์ที่มีชีวิตตัวหนึ่ง ซึ่ง นาย ก. รู้ดีว่า เป็นสัตว์มีชีวิต นาย ก. ตั้งใจที่จะฆ่าสัตว์ตัวนั้น นาย ก. ได้ทำความเพียรเพื่อจะฆ่า และสัตว์ได้ตาย เพราะความเพียรนั้น ย่อมถือได้ว่า นาย ก. ได้ประกอบกรรมชั่ว หรืออกุศลกรรมแล้ว และเกิดอกุศลวิบากติดตามมา การทำชั่วของ นาย ก. จึงเกิดขึ้น เพราะเจตนาของ นาย ก. กล่าวคือ นาย ก. มีมโนทุจริตคิดที่จะฆ่าสัตว์ตัวมีชีวิตเป็นอันดับต้น และกลายเป็นการกระทำชั่วทางกาย เมื่อได้ลงมือประกอบการ ตามมโนทุจริตนั้น ดังนี้ เป็นต้น

เหตุของกรรม

ดังได้กล่าวแล้วว่า เจตนาอาจถือได้ว่าเป็นสาเหตุใกล้ชิดที่ก่อให้เกิดกรรม และอาจจะกล่าวได้เช่นกันว่า กิเลส เป็นสาเหตุสำคัญให้เกิดเจตนาที่จะประกอบกรรมชั่ว หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เหตุของกรรมชั่ว คือ กิเลส อันได้แก่ โลภะ (ความโลภ) โทสะ (ความโกรธ) และ โมหะ (ความหลง) นั้นเอง

พระพุทธศาสนาสอนว่า กิเลสทั้ง ๓ ประการนี้ โมหะหรือความหลง เป็นมูลเหตุที่เป็นพื้นฐานของกองกิเลสทั้งหมด พระพุทธศาสนา ถือว่า เพราะโมหะเกิด โลภะจึงเกิด เพราะโมหะเกิด โทสะจึงเกิด เพราะโมหะเกิด โลภะและโทสะจึงเกิด ดังนั้น จึงถือได้ว่า โมหะ หรือความหลง เป็นเหตุแห่งกรรมชั่วอย่างแท้จริง

โมหะ หรือความหลง อันก่อให้เกิดโลภะ และ โทสะ นั้น พระพุทธศาสนาสอนว่า เกิดขึ้นเพราะอวิชชาหรือความไม่รู้แจ้งในไตรภาวะ อันได้แก่ อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ทุกข์ (ความทุกข์) และ อนัตตา (ความไม่มีตัวตน) พระพุทธศาสนาสอนว่า สรรพสิ่งต่างไม่เที่ยงแท้ เป็นทุกข์ และไม่มีตัวตน แต่เพราะอุปาทาน

ทาน อันเกิดแต่ผัสสะ จึงทำให้เกิดการยึดถือว่า มีความเที่ยงแท้ มีความสุข และมีตัวตน

ผัสสะ ซึ่งเกิดขึ้นโดยทางอายตนะ ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ หากประกอบด้วย โมหะ คือ ความหลง หรืออวิชชา คือความไม่รู้แจ้งในสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง ย่อมทำให้เกิดตัณหาขึ้น อันได้แก่ กามตัณหา (ความอยากในสิ่งที่พอใจรักใคร่) ภวตัณหา (ความอยากมี อยากเป็น) และวิภวตัณหา (ความอยากไม่มี ไม่เป็น) และเมื่อตัณหาเกิดขึ้น อุปาทาน คือ การเข้าไปยึดมั่นถือมั่นด้วยความหลงผิด ก็เกิดขึ้น เมื่อมีอุปาทานก็เป็นเหตุให้ทำกรรมทั้งกุศล อกุศล เมื่อมีกรรมก็มีวิบาก คือผลของกรรม ขณะเสวยวิบากเพราะอวิชชายังไม่ถูกขจัดให้หมดสิ้นไป ก็เกิดตัณหาขึ้นมาใหม่ หมุนเวียนเป็นวงจรรออยู่อย่างนี้เรื่อยไป

โมหะ หรือ ความหลง เป็นเหตุแห่งกรรมชั่ว ดังกล่าวมาแล้วนี้ ในทางตรงกันข้าม อโมหะ หรือความไม่หลง รวมทั้งอโลภะและอโทสะ ย่อมเป็นเหตุแห่งกรรมดี เช่นเดียวกับ พระพุทธศาสนาถือว่า กรรมทั้งที่เป็นกุศลและอกุศล ย่อมมีสาเหตุดังกล่าวมานี้

กล่าวโดยสรุป ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา กิเลสอันมีอวิชชา เป็นเครื่องสนับสนุน เป็นเหตุแห่งกรรม การกระทำย่อมจัดเป็นกรรม ไม่ว่าจะ เป็นกุศลหรืออกุศล ควบเท่าที่กิเลสยังไม่ถูกขจัดให้หมดสิ้นไป เมื่อใดกิเลสทั้งหลายทั้งปวงถูกขจัดให้หมดสิ้นไปแล้ว การกระทำจะไม่เป็นกรรมอีกต่อไป แต่จะเป็นสภาพที่เรียกว่า กิริยา ซึ่งไม่มีผลเป็นการเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป

ประเภทของกรรม

พระพุทธศาสนา ได้แบ่งกรรมไว้เป็นประเภทใหญ่ ๆ ที่สำคัญ ๔ ประเภท ได้แก่ กรรมชั่ว กรรมดี กรรมทั้งชั่วและทั้งดี และกรรมที่ไม่ใช่ทั้งกรรมชั่วและกรรมดี

กรรมชั่ว หมายความว่า การกระทำที่มีเจตนาจะประกอบขึ้น โดย

จิตอกุศล เพราะมีกิเลส กล่าวคือ เป็นการกระทำที่ประกอบด้วยโมหะ โโลภะ หรือ โทสะ กรรมที่เกิดขึ้นโดยสาเหตุดังกล่าวนี้ จัดเป็นอกุศลกรรม ตัวอย่างเช่น นาย ก. มีความหลงในลาภ เกิดความโลภ และได้ฉ้อโกงทรัพย์สินของผู้อื่น ถือได้ว่าการกระทำของ นาย ก. เป็นกรรมชั่ว หรืออกุศลกรรม ซึ่งจะมีอกุศลวิบากติดตามมาโดยไม่มีทางหลีกเลี่ยง

กรรมดี หมายความว่า การกระทำที่มีเจตนาจะประกอบขึ้นโดยจิต อันเป็นกุศล กล่าวคือ เป็นการกระทำที่ประกอบด้วย อโมหะ อโลภะ หรือ อโทสะ การกระทำดังกล่าวนี้จัดเป็นการกระทำดี และย่อมได้รับผลดีตอบแทนอย่างแน่นอน ตัวอย่างเช่น นาย ข. ซึ่งมีอาชีพขี้บรรับจ้าง ไม่มีความหลงในลาภอันมิควรได้ จึงไม่เกิดความโลภในทรัพย์สินซึ่งผู้โดยสารถึงไว้ เพราะความหลงลืม กลับนำไปให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อคืนเจ้าของต่อไป การกระทำของ นาย ข. นี้ จัดเป็นกรรมดี ซึ่งย่อมก่อให้เกิดวิบากที่ดีแก่ตัว นาย ข. ไม่เร็วก็ช้าแน่นอน

กรรมทั้งชั่วและทั้งดี หมายความว่า การกระทำที่มีทั้งเจตนาที่เป็นอกุศล และกุศลในเวลาเดียวกัน เป็นการกระทำทั้งชั่วและทั้งดี ซึ่งย่อมให้ได้รับทั้งผลชั่ว และผลดี พร้อม ๆ กัน ไป ตัวอย่าง ที่พอจะยกมาให้เห็นได้ก็เช่น การฆ่าไก่เพื่อปรุงอาหารใส่บาตรของ นาย ค. แม้ นาย ค. จะมีเจตนาอันเป็นกุศลที่จะประกอบ การบุญ คือการใส่บาตรพระ แต่การที่ นาย ค. ฆ่าไก่ เพื่อการนี้ ก็เป็นไปเพื่อ พอกพูนกิเลส เป็นการกระทำไปโดยมีเจตนาอันเป็นอกุศล คือ เบียดเบียนผู้อื่น กรรมดังกล่าวนี้ของ นาย ค. จึงเป็นทั้งอกุศลและกุศล ที่พระพุทธศาสนาเรียกว่า กรรมทั้งคำทั้งขาว ซึ่งจะอำนวยผลเป็นทั้งความสุขและความทุกข์ หรือทั้งความเสื่อม และความเจริญ พร้อม ๆ กันไป

ส่วนกรรมประเภทที่สี่นั้น พระพุทธศาสนาเรียกว่า กรรมไม่ดำไม่ขาว มีผลไม่ดำไม่ขาว เนื่องจากเจตนาในการทำกรรมชนิดนี้มุ่งดับเพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์ เป็นไปเพื่อความหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ เพื่อนิพพานซึ่งเป็น ภาวะที่พ้นจากกรรมดีและกรรมชั่ว กรรมชนิดนี้จึงเป็นไปเพื่อดับกรรมทั้งปวง แต่ถ่า

มองกรรมจากแง่ของกุศลและอกุศล กรรมชนิดนี้ก็จัดอยู่ในประเภทของกรรมที่เป็นกุศล

อนึ่ง นอกจากประเภทของกรรมตามที่กล่าวมาแล้วนี้ พระพุทธศาสนาได้จำแนกประเภทของกรรมที่ไหลผลตามกาล ตามหน้าที่ และตามความหนักเบาของกรรม ไว้ด้วย อย่างไรก็ตาม การจำแนกกรรมตามการไหลผลนี้ เป็นไปตามนัยแห่งการจำแนกกรรมออกเป็น กรรมชั่ว กรรมดี ดังกล่าวมาแล้วทั้งหมดนั่นเอง

ผลของกรรม

ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ถือว่า ผู้ประกอบกรรมไว้อย่างใด ต้องได้รับผลของกรรมนั้น อย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง กฎแห่งกรรม เป็นกฎเหตุผลที่เป็นสากล เป็นอิสสระ ไม่เกี่ยวเนื่อง หรืออยู่ในอำนาจของสิ่งใด กล่าวอีกอย่างหนึ่ง กฎแห่งกรรมก็คือกฎธรรมชาติที่มีอยู่โดยธรรมชาติ มิได้เป็นกฎที่พระเจ้า หรือผู้ยิ่งใหญ่คนใดเป็นผู้สร้างขึ้น

พระพุทธศาสนา ถือว่า มนุษย์แต่ละคนจะเป็นอะไรและอย่างไร ขึ้นอยู่กับกรรม หรือการกระทำของตนเอง ดังนั้น ทุกคนจึงต้องเป็นผู้รับผลของกรรมที่ตนกระทำไว้ โดยไม่มีทางหลีกเลี่ยง ทุกคนต่างเกิดขึ้น ดำรงชีวิตอยู่ และดับไปตามอำนาจของกรรมที่ตนก่อไว้ ผู้ใดทำกรรมไว้อย่างไร ย่อมต้องได้รับผลกรรมนั้นอย่างแน่นอน ผู้ใดทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี ผู้ทำกรรมชั่ว ย่อมได้รับผลชั่ว

ผลของกรรมเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ลึกซึ้งเช่นเดียวกันกับกรรม ดังนั้น จึงอาจมีการเข้าใจไขว้เขวได้ว่า ผลของกรรมไม่ตอบสนองแก่ผู้กระทำ ตามครรลองของกฎแห่งกรรม ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ทั้งนี้ เพราะบางขณะผลของกรรมดี ซึ่งผู้นั้นได้เคยกระทำไว้ กำลังไหลผลในขณะที่เขาประพฤติชั่วอยู่ หรือบางขณะผลของกรรมชั่วที่ผู้นั้นได้เคยกระทำไว้ กำลังไหลผลในขณะที่เขาประพฤติดีอยู่ ทั้งนี้ เพราะผลของกรรมที่ตอบสนองนั้น ย่อมต้องเป็นไปตามกาลตามหน้าที่ และตามความหนักเบาแห่งกรรม และผลของกรรมมีอาจพิจารณากันได้โดยง่ายกาย ด้วยปรากฏการณ์

ภายนอก หรือปรากฏการณ์ทางกายเท่านั้น ดังได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่า กรรมนั้นมีทั้งการกระทำทางกาย (กายกรรม) การกระทำทางวาจา (วจีกรรม) และการกระทำทางใจ (มโนกรรม) ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา ถือว่า มโนกรรมย่อมให้ผลในอันดับแรก ส่วนวจีกรรม และกายกรรม ย่อมให้ผลตามความเหมาะสม เหตุที่เป็นดังนี้ เพราะผลของกรรม คือ ทุกข์ สุข และผลของการละกรรม คือ ไม่ทุกข์ ไม่สุข ย่อมเกิดขึ้นทางใจทันทีที่ประกอบกรรม เป็นต้นว่า นาย ช. ทราบว่า มีผู้ทุกข์รอน เพราะประสบภัยพิบัติ และ นาย ช. อยู่ในฐานะที่จะบริจาคทานช่วยเหลือได้ นาย ช. มีจิตกุศล ซึ่งไม่ข้องแหวะด้วยกิเลส ประสงค์จะบริจาคทานเพื่อช่วยเหลือผู้ทุกข์ยากเหล่านั้น ทันทีที่เจตนาอันเป็นมโนสุจริตของ นาย ช. ได้เกิดขึ้น นาย ช. ก็ได้รับผลเป็นความอึดเอิบใจนั้นทันที โดยไม่ต้องคำนึงถึงผลทางชื่อเสียงหรือผลตอบแทนทางวัตถุ หรือทางอื่นใดที่จะเกิดขึ้น เพราะการบริจาคทานอันเป็นกายกรรมของ นาย ช. นั้นเลย

ดังนั้น การให้ผลของกรรมจึงเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบในทุกปัจจัยที่มีอยู่และเกิดขึ้น มีทั้งผลชั้นในที่ทำให้ผู้กระทำเป็นคนดีคนชั่วในทันทีที่กระทำลงไป และเขาได้รับสุขหรือทุกข์ทางใจในทันทีเช่นกัน ส่วนผลชั้นนอกที่ปรากฏเป็นความเสื่อมหรือความเจริญของชีวิตที่ปรากฏให้ตนเองและคนอื่นเห็นได้ในภายนอกนั้น จะปรากฏขึ้นเมื่อไร เร็วหรือช้า ต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ อีกมาก

การละกรรม

พระพุทธศาสนาสอนว่า การมีขึ้น การดำรงอยู่ และการดับไปของมนุษย์วนเวียนเป็นวัฏสงสารนี้ มีสาเหตุสืบเนื่องมาจากกิเลสและกรรม พระพุทธศาสนาจึงแนะแนวทางแห่งการหลุดพ้น หรือการบรรลุโมกษะ ด้วยการกระทำกรรมที่เป็นไปเพื่อทำลายกรรม ประการแรกต้องพิจารณาให้เห็นแจ้งในไตรภาวะว่า สรรพสิ่งล้วนไม่เที่ยง ล้วนเป็นทุกข์ ล้วนไม่มีตัวตน พระพุทธศาสนาได้แนะแนวทางเพื่อการปฏิบัติให้ถึงซึ่งความเห็นแจ้งนั้น โดยให้ยึดถือแนวปฏิบัติในทางสายกลาง คือ

ไม้ของแฉะในที่สุด ๒ อย่าง อันได้แก่ กามสุขัลลิกานุโยค (การหมกมุ่นอยู่กับกามสุข) และ อตถกิลมณานุโยค (การสร้างความลำบากเคียดแค้นแก่ตนเอง) แนวปฏิบัติในทางสายกลาง หรือ มัชฌิมาปฏิปทา ได้แก่การประพฤติปฏิบัติตนตามแนวทางแห่งพระอรหันตมรรค มื่อนงค์ ๘ อันได้แก่ สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ), สัมมาสังกัปปะ (ความคำริชอบ), สัมมาวาจา (ความมีวาจาชอบ), สัมมากัมมัත්ตะ (การกระทำชอบ), สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพชอบ), สัมมาวายามะ (ความพยายามชอบ), สัมมาสติ (ความระลึกชอบ) และ สัมมาสมาธิ (ความตั้งใจชอบ) ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การประพฤติปฏิบัติตนตามไตรสิกขา อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา นั้นเอง เมื่อปฏิบัติตามมัชฌิมาปฏิปทาดังกล่าวนี้จนถึงที่สุด ก็จะละกรรมทั้งปวงได้ และเข้าสู่ภาวะที่เรียกว่านิพพาน ซึ่งพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสาร ตลอดไป

สรุปแนวความคิดเรื่องกรรมในศาสนาฮินดู

ความหมายของกรรม

ตามหลักคำสอนของศาสนาฮินดู ถือว่า กฎแห่งกรรม ก็คือ กฎแห่งเหตุ ผลของ สากลจักรวาล ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้เกิดขึ้นอย่างมีเหตุและสาเหตุสุดท้าย หรือปฐมเหตุของสรรพสิ่งทั้งหลาย ก็คือ พระผู้เป็นเจ้า หรือ พรหมัน

"กรรม" ตามหลักคำสอนของศาสนาฮินดู จึงหมายถึงการกระทำใด ๆ ก็ตาม ที่เป็นไปโดยอิงอาศัยพระผู้เป็นเจ้า กล่าวคือ การกระทำใด ที่เป็นการกระทำที่ทำได้โดยความรู้แจ้ง ภักดี และมีจุดมุ่งหมายเป็นไปเพื่อพระผู้เป็นเจ้า การกระทำนั้น จัดเป็นการกระทำที่ดี และในทำนองเดียวกัน การกระทำใด ๆ ที่เป็นไปโดยไม่รู้แจ้ง ขาดความภักดี และไม่มุ่งหมายในพระผู้เป็นเจ้า ก็นับว่าเป็นการกระทำชั่ว

ปรัชญาฮินดู มีความเชื่อว่า พระผู้เป็นเจ้านั้น มีฐานะเป็นปฐมเหตุของ

สรรพสิ่งทั้งปวง เราจะพบคำอธิบายสถานะดังกล่าวของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าได้ในคัมภีร์
 อุปนิษัตหลายตอน เช่น ใน ไตคติริยะอุปนิษัต ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า "สิ่งซึ่งเป็นที่
 เกิดแห่งสรรพสิ่ง เป็นที่อิงอาศัยแห่งสรรพสิ่ง และเป็นทีกลับคืนสู่แห่งสรรพสิ่ง"^๑
 นอกจากพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าจะดำรงอยู่ในฐานะของผู้สร้างทุกสิ่งทุกอย่างในโลกแล้ว พระ
 องค์ยังอยู่ในภาวะของความสมบูรณ์ เพียงแต่เป็นสุขนิรันดร์ และเป็นตัวตนที่สมบูรณ์
 อีกด้วย ซึ่งลักษณะทั้งหมดดังกล่าวของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า นั้น อาจกล่าวสรุปลงได้ด้วยคำ
 สามคำ คือ " สัต จิต อานันตะ "

ตามหลักคำสอนของศาสนาฮินดู ถือว่า พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าจะเป็นผู้ให้กำเนิด
 สรรพสิ่งต่าง ๆ และดำรงอยู่ในสรรพสิ่ง แต่ความไม่เข้าใจในสภาวะจริงแท้แห่ง
 พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าหรือพรหมนั้น ย่อมบังเกิดขึ้นได้เพราะความหลงผิดของอาตมัน อาตมัน
 ขาดความรู้และเข้าใจในภาวะอันแท้จริงของตนเองและพระผู้เป็นเจ้าของ เจ้า หรือพรหมนั้น
 การกระทำจึงเป็นไปโดยปราศจากความรู้แจ้ง ขาดความภักดี และไม่มุ่งหมายไปสู่
 พระผู้เป็นเจ้าของ เจ้า กรรมหรือการกระทำเช่นนี้ ไม่ว่าจะเป็นการกรรมดีหรือกรรมชั่ว ย่อม
 เป็นไปเพื่อการติดข้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏของอาตมัน ในทางตรงกันข้าม
 กรรมใดที่อาตมันกระทำด้วยความรู้แจ้ง ภักดี และมีจุดหมายปลายทางอยู่ที่พระผู้
 เป็นเจ้า หรือ พรหมนั้น ก็ย่อมนับว่า เป็นกรรมดีที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น โดยการ
 เข้าร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระผู้เป็นเจ้าของ เจ้า หรือ พรหมนั้น

"การสวดมนต์ เป็นสิ่งที่ต้องถวายแก่พระผู้เป็นเจ้าของ เจ้า การบูชาัญญ์ต่าง ๆ ก็
 เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติ ในยุคพระเวทนี้ ถือเอาความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดที่สุด
 ระหว่างมนุษย์และพระผู้เป็นเจ้าของ เจ้า เป็นสิ่งสำคัญ ชีวิตของมนุษย์จะต้องอยู่ใน

^๑ ดร.สุนทร ณ วัณนี , ปรัชญาฮินเดียนศึกษา ประวัติและลัทธิ , หน้า ๒๔๓

สายตาของพระผู้เป็นเจ้า"^๑

"ฤๅคะ ให้มาตรการกฎของศีลธรรมแก่เรา ฤๅคะเป็นแก่นของสรรพสิ่ง มันคือ สัจยา หรือความจริงของสรรพสิ่ง การไม่เชื่อฟังหรืออันฤๅคะ เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งตรงกันข้ามกับความถูกต้อง คนดี คือ ผู้ที่ปฏิบัติตามแนวทางของฤๅคะ"^๒

เหตุของกรรม

ตามหลักคำสอนโดยทั่ว ๆ ไปของศาสนาฮินดู ถือว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดกรรมขึ้นนั้น ก็เนื่องมาจาก อวิชชา หรือ อวิชชา ซึ่งถือเป็นเหตุใหญ่ที่ทำให้เกิดกรรมขึ้น ตามทฤษฎีของปรัชญาฮินดู หมายถึง ความไม่รู้ ความเข้าใจผิดในภาวะของตนเองและของพระผู้เป็นเจ้า หรือ พรหมัน กล่าวคือ ตามความเชื่อของปรัชญาฮินดู ถือว่า พระผู้เป็นเจ้าทรงมีความเที่ยงแท้ มีตัวตนสมบูรณ์เป็นนิรามิตสสุข เป็นความจริงแท้ยิ่งที่สุด แต่เพราะอวิชชาอันเองที่ทำให้อาตมันหรือชีวาตมัน (ตัวตนย่อย) มีความเห็นผิดเกิดความเข้าใจผิดในภาวะ อันแท้จริงของพรหมัน (ตัวตนสากล) "อวิชชาเป็นสิ่งที่เหมือนม่านปิดบัง ทำให้ชีวาตมันไม่รู้ความเป็นจริงว่าตนเองกับสิ่งสมบูรณ์ คือ พรหมัน นั้น เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน"^๓

^๑ "Prayers are to be offered to the gods. Rites are to be performed. The Vedas assume a very close and intimate relationship between men and gods. The life of man has to be led under the very eye of God., S. Radhakrihnan, Indian Philpsophy, p. 110

^๒ Ibid, p. 109 - 110

^๓ ดร.สุนทร ณ รัชชี, ปรัชญาฮินดู ประวัติกวีและลัทธินี้ , หน้า ๒๕

อวิชชาตัวเองเป็นเหตุทำให้มนุษย์ต้องมาเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสาร และประกอบกรรมต่าง ๆ ขึ้น ทั้งที่เป็นกรรมดี และกรรมชั่ว ตลอดจนรอรับผลของกรรมต่าง ๆ ที่ได้กระทำไว้ หมุนเวียนไปเช่นนี้ไม่รู้สิ้นสุด จนกว่าชีวาत्मันจะเกิด ความรู้แจ้งเห็นจริงในสภาวะของพระผู้เป็นเจ้า หรือ พรหมณ์ เมื่อนั้น อวิชชา จึงจะถูกกำจัดไปได้

"พรหมณ์ และ อาत्मัน หรือตัวตนสูงสุด เป็นสิ่งเดียวกัน โลกเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากมายา อวิชชาทำให้ชีวะหรือชีวาत्मันหลงผิดว่าตนเองแตกต่างจากพรหมณ์ และ เข้าใจผิดว่าพรหมณ์เป็นโลกแห่งพหุภาพ อย่างที่บุคคลเข้าใจผิดคิดว่า เชื่อกเป็นงู ฉะนั้น เมื่ออวิชชาหรือความรูุ้้ตั้ยขึ้นมา อวิชชาหรือความรูุ้้ยอมปลาสนาการไป"^๑

ประเภทของกรรม

ปรัชญาฮินดูไม่ได้จำแนกประเภทของกรรมไว้นั้นนอนตายตัว อย่างที่ปรากฏในพุทธศาสนา กรรมที่มีกล่าวไว้โดยทั่ว ๆ ไป ในปรัชญาฮินดู ก็แยกเป็น ๒ ประเภท ใหญ่ ๆ คือ

๑. กุศลกรรม หรือ กรรมดี
๒. อกุศลกรรม หรือ กรรมชั่ว

ในปรัชญามีมามสา เป็นปรัชญาฮินดูระบบเดียวที่ดูเหมือนจะมีรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องประเภทของกรรมกล่าวไว้มากพอสมควร กรรมในปรัชญามีมามสา แบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. กรรมที่ต้องกระทำ กรรมประเภทนี้ หากไม่กระทำจะก่อให้เกิดบาป เป็นกรรมที่บังคับให้กระทำโดยปริยาย กรรมประเภทนี้ยังแบ่งย่อยเป็น ๒ ชนิด ได้แก่ กรรมที่ต้องทำทุกวัน เช่น การสวดมนต์ และกรรมที่จะต้องทำตามโอกาสที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะ อีกประการหนึ่ง

^๑ เล่มเดียวกัน , หน้า ๒๘๗

๒. กรรมที่ทำก็ได้ไม่ทำก็ได้ กล่าวคือ กรรมชนิดนี้ ถ้าทำก็เป็นบุญ
 แก่ตัว แต่ถ้าไม่ทำก็ไม่ก่อให้เกิดโทษแต่อย่างใด เช่น การบูชาญี่ ซึ่งถือว่า ถ้า
 ทำจะช่วยให้ไปเกิดในสวรรค์ แต่ถ้าไม่ได้ทำ ก็ไม่ได้ทำให้ตกนรกแต่อย่างใด
 กรรมประเภทนี้ มีชื่อว่า กามยะ

๓. กรรมที่ต้องห้าม กรรมประเภทหลังสุดนี้ ห้ามกระทำโดยเด็ดขาด
 ใครฝ่าฝืนทำเข้าก็จะเป็นบาป ตายไปแล้วก็ต้องไปเกิดในนรก กรรมต้องห้ามนี้
 เรียกกันว่า ประคติสิทธิ์ ในกรณีที่หากใครเกิดไปกระทำกรรมที่ต้องห้ามนี้เข้า
 จริง ๆ แล้ว หากต้องการจะทำให้ผลของกรรมอันหลังสุดนี้หมดไป หรือให้ผลน้อย
 ลง ก็มีทางแก้ไข โดยรับทำกรรมที่เรียกว่า ปรายัตติจิตตะ ดังบาปกรรมต้องห้าม
 เสีย

แม้ว่าปรัชญามีนามสาจะได้อธิบายถึงประเภทของกรรมไว้มากมาย ดัง
 อธิบายมาแล้วข้างต้น แต่ถ้าพิจารณาให้ดีแล้ว ก็จะสรุปประเภทของกรรม ทั้ง
 หกนั้น ลงเหลือเพียงสองประเภทใหญ่ ๆ คือ

๑. กรรมดี ได้แก่กรรมที่ก่อให้เกิดผลดี เช่น การสวดมนต์และปฏิบัติ
 ตามข้อบังคับที่พระเวทกำหนดไว้ การบูชาญี่ ดังนี้ เป็นต้น

๒. กรรมชั่ว ได้แก่กรรมที่ก่อให้เกิดผลชั่ว เช่น การทุจริตคดโกง การ
 เบียดเบียนผู้อื่น ต้องห้ามมิให้กระทำโดยเด็ดขาด แต่อย่างไรก็ตาม ผู้กระทำกรรม
 นี้ อาจแก้ไขล้างผลของกรรมได้ โดยพึงพระผู้เป็นเจ้า หรือ พรหมัน

ผลของกรรม

กฎแห่งกรรมตามความหมายของศาสนาฮินดู หมายถึงกฎแห่งเหตุผล ซึ่ง
 เป็นสากลลักษณะที่อธิบายสรรพสิ่งต่าง ๆ ได้ แต่มีใจกฎแห่งเหตุผลที่เป็นอิสระ
 กล่าวคือ กฎแห่งกรรม เป็นกฎซึ่งขึ้นอยู่กับสาเหตุสุดท้าย คือ พระผู้เป็นเจ้า หรือ
 พรหมัน ซึ่งปรัชญาฮินดูกล่าวว่า ทรงเป็นเจ้าแห่งกฎแห่งกรรม

ศาสนาฮินดู ยอมรับในหลักการที่ว่า ผู้ใดกระทำกรรมอย่างใด ย่อมได้

รับผลเช่นนั้น ผู้กระทำความดีย่อมได้รับผลดี ผู้กระทำความชั่วย่อมได้รับผลชั่ว แต่ทว่า ผลของกรรมดี หรือ กรรมชั่ว นั้น ๆ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการกระทำของแต่ละบุคคลที่ได้กระทำลงไปอย่างเดียว หากแต่อยู่ในอำนาจของพระผู้เป็นเจ้า หรือ พรหมนั้น ด้วย โดยพระผู้เป็นเจ้าจะทรงบันดาลให้ผลของกรรมเกิดขึ้นตามควรแก่กรรม นั้น ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ คุณค่าที่ใช้วัดการกระทำ ว่า "ดี" หรือ "ชั่ว" นั้น มีมาตรการสุดท้ายอยู่ที่พระผู้เป็นเจ้า กล่าวคือ การกระทำใด ถ้ามีจุดมุ่งหมาย เป็นไปเพื่อความเข้าใจ หรือ เข้าร่วมกับพระผู้เป็นเจ้า ก็จัดเป็นการกระทำที่ดี และ ย่อมจะต้องได้รับผลดี เป็นสิ่งตอบแทนจากการกระทำดังกล่าวนี้ด้วย การกระทำ บางอย่าง ถ้าไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเป็นไปเพื่อความเข้าใจ หรือ เข้าร่วมกับพระผู้เป็นเจ้า ก็จะกลายเป็นการกระทำที่ชั่ว แต่ถ้ามุ่งหมายโดยมุ่งบูชาพระผู้เป็นเจ้าก็จัดเป็นการ กระทำที่ดี ยกตัวอย่าง เช่น การฆ่าสัตว์ ถือเป็นบาป เป็นการกระทำชั่ว แต่ การฆ่าสัตว์เพื่อใช้บูชาในพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อบูชาและระลึกถึงพระผู้เป็นเจ้า ถือว่า เป็นการกระทำที่ดี ในแง่นี้ เราจะเห็นได้ชัดว่า กรรมและกฎแห่งกรรม ตามหลักคำสอนของศาสนาฮินดูนี้ มีพระผู้เป็นเจ้า หรือ พรหมนั้น เป็นมาตรฐานที่สำคัญ

ผลของกรรมตามทรรศนะของปรัชญาฮินดู ไม่ใช่สิ่งที่จะยึดถือ ปรัชญา ฮินดูสอนให้กระทำความดีทุกอย่างตามหน้าที่ โดยมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่พระผู้เป็นเจ้า เท่านั้น โดยไม่ต้องคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้น ในปรัชญาภควัทคีตา มีหลักคำสอนในเรื่องนี้ ปรากฏเด่นชัดโดยเน้นให้คนกระทำความดี โดยไม่ต้องคำนึงถึงผลแห่งการ กระทำ แต่ให้กระทำความดีไปตามหน้าที่แห่งวาระของตน โดยมีความเข้าใจใน ความจริงแท้แห่งพระผู้เป็นเจ้า หรือ พรหมนั้น

ดูยภูควา กรุมผลาสงคมุ
 นิฮยตุญโท นีราตุรยะ
 กรุมญยภปรวู ฤตโต ปิ
 ไนว กิจิตุกโรติ สะ

๒๐. ผู้ซึ่งสละความประสงค์ผลของ
 กรรม อิมเมอมอยู่เป็นนิตย์ ไม่
 อาศัยอะไร ๆ แม้เขาจะเป็นผู้
 ประพฤติกรรมเป็นอย่างดี แต่

// ๒๐ //

เขาไม่ได้ทำอะไรเลย^๑

ดังนั้น ผลของกรรมตามพระสนะของศาสนาฮินดู จึงเป็นไปตามกฎแห่งเหตุผล ที่ไม่เป็นอิสระ แต่อิงอาศัยในความเที่ยง ความสุขนิรันดร และความเป็นตัวคนสมบุรณ์ของพระผู้เป็นเจ้า หรือ พรหมัน กฎแห่งเหตุผลก็คือ ผลของกรรมตามกฎแห่งเหตุผลที่ดี ล้วนเป็นไปตามความจริงแท้แห่งพระผู้เป็นเจ้าทั้งสิ้น เมื่อทฤษฎะตามหลักปรัชญาของไวเศสิกะ จะเป็นแบบแปลนให้พระผู้เป็นเจ้า สร้างจักรวาลตามนั้น ก็ตาม แด่ทฤษฎะ หรือผลรวมแห่งกรรมของสัตว์ ก็เป็นไปเพราะความรู้แจ้งในความจริงแท้ ของ อันติมัสัจจ์ คือ พระผู้เป็นเจ้า ถ้ามนุษย์มีความรู้แจ้งในอันติมัสัจจ์ อทฤษฎะ ก็ยอมดี และทำให้ไกลพรหมันเข้าไป และในทางตรงกันข้าม หากมนุษย์เกิดความหลงผิด ไม่เข้าใจในอันติมัสัจจ์ ก็ยอมทำให้อทฤษฎะ ไม่ดีไปด้วย และทำให้ตนต้องห่างไกลจากการเข้าร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพรหมัน ออกไปทุกที

กล่าวโดยสรุป ผลของกรรมของศาสนาฮินดู ย่อมเป็นไปตามกฎแห่งเหตุและผล ภายใต้การควบคุมของพระผู้เป็นเจ้า หรือ พรหมัน ผลของกรรมดี ย่อมเกิดขึ้นแก่ผู้ประกอบกรรมดี และผลของกรรมชั่วย่อมเกิดขึ้นแก่ผู้ประกอบกรรมชั่ว ภายใต้พระเมตตาของพระผู้เป็นเจ้า หรือ พรหมัน กล่าวอีกนัยหนึ่ง กรรมดี และกรรมชั่ว ตายนัยของศาสนาฮินดู ขึ้นอยู่กับพระผู้เป็นเจ้า หรือ พรหมัน เป็นมาตรการตัดสิน และผลของกรรมดี อันเกิดจากการกระทำเพื่อภักดี รู้แจ้ง และยึดถือในพระผู้เป็นเจ้า หรือพรหมัน จะนำไปสู่ความดีสูงสุด คือการเข้าร่วมเป็นเอกภาพกับพระผู้เป็นเจ้าชัวันันคร

^๑ กฤษณะไวทายนวยาต , ศรียัทภควัตติตา (หรือเพลงแห่งชีวิต) ,
หน้า ๕๕

การละกรรม

ปรัชญาฮินดู มีทฤษฎะตรงกันว่า อวิชชาหรืออวิชชา เป็นสาเหตุใหญ่ที่ทำให้มนุษย์ต้องมาติดข้องและเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสาร ส่วนวิชาหรือวิชา ก็คือ สิ่งที่จะทำให้มนุษย์หลุดพ้นจากการติดข้องและการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสาร กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ เมื่ออวิชชาเป็นเหตุให้เกิดกรรม วิชาก็จะ เป็นเหตุให้สิ้นกรรมนั่นเอง

อวิชชาอันได้แก่ความไม่รู้แจ้งเห็นจริงในสัจจธรรม เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการติดข้อง กล่าวคือ อวิชชาจะเป็นเหตุทำให้ชีวิตามัน หรือตัวตนย่อย กระทำ กรรม อันก่อให้เกิดผลของกรรม ทั้งที่เป็นบุญและบาปเกิดขึ้น นอกจากนี้แล้ว อวิชา ยังทำให้ชีวิตามันดำรงชีวิตอยู่ด้วยการหลงคิดในวัตถุ หรือ ร่างกาย อันทำให้ชีวิตามันห่างไกลจากพระผู้เป็นเจ้า หรือ พรหมัน ออกไปทุกที

วิชา ซึ่งเป็นสิ่งตรงกันข้ามของอวิชชา ก็ได้แก่ ความรู้แจ้งเห็นจริง ในสัจจธรรมอันจะเป็น เหตุปัจจัย ทำให้ชีวิตามันหลุดพ้นจากการติดข้องและเวียน วายตายเกิดในวัฏฏสงสารได้ การจะก่อให้เกิดวิชา อันเป็นเหตุให้ละกรรมและ สิ้นกรรมได้นี้ ในปรัชญาภควัทศิตา ไต่กล่าวไว้ ๓ วิธี ด้วยกัน คือ ภักดีต่อพรหมัน ๑ (หลักภักดี) ความรู้จักในพรหมัน ๑ (หลักรู้) การกระทำเพื่อความสิ้นกรรม ๑ (หลักปฏิบัติ)

ในเรื่องความภักดีต่อพรหมันนี้ ภควัทศิตาสอนให้ถือความภักดีต่อพรหมัน เป็นที่ตั้ง ให้มีความศรัทธาในพรหมัน ความภักดีอย่างแน่วแน่ต่อพรหมัน ที่จะนำให้ มนุษย์ไปสู่ความหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดได้

ในเรื่องความรู้จักในพรหมัน หรือ ที่เรียกว่า "หลักรู้" นั้น ภควัทศิตา สอนให้ใช้สามชยะ (หลักรู้) ในการพิจารณาถึงสภาวะแห่งสรรพสิ่งที่มีกำเนิดมาจาก พรหมัน เพื่อให้รู้จักสภาวะแท้จริงของพรหมัน และเข้าถึงพรหมันได้จากการพิจารณาถึงความเป็นมาของ สรรพสิ่งทั้งหลาย เมื่อมนุษย์เข้าใจในที่มาของสรรพสิ่งแล้ว

ก็จะเกิดปัญญาและรู้จักผลของกรรมอันจะทำให้พ้นจากการติดข้องทั้งปวงได้

สำหรับหลักปฏิบัติซึ่งเป็นวิธีสุดท้ายนั้น ภควทศิตาสอนให้ประพฤติปฏิบัติในกรรมที่ควรกระทำโดยผลของกรรม ให้ประพฤติปฏิบัติไปตามหน้าที่แห่งวรรณะของตน การปฏิบัติดังกล่าวนี้ ได้แก่ ญู หาน และ คบะ อันเป็นกรรมที่จะชำระให้ชีวิตมันบริสุทธิ์ ซึ่งการกระทำเหล่านี้เป็นการกระทำโดยไม่ติดอยู่ในกรรม และไม่หวังผลแห่งกรรมนั้น ๆ ด้วย กรรมที่ควรละ ก็ได้แก่กรรมที่มีสาเหตุมาจากกาม เพราะความสุขที่เกิดจากกามนั้น เป็นเหตุแห่งความทุกข์ การกระทำกรรมโดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งหมายถึงการกระทำตามหน้าที่แห่งวรรณะนั้น เช่น พรหมณ์ มีหน้าที่บำเพ็ญพรต เพื่อความบริสุทธิ์ กษัตริย์ มีหน้าที่ปกครองบ้านเมือง ทำสงครามเพื่อความเป็นธรรม ไวศยะ มีหน้าที่ทำการค้าขาย กสิกรรม และการปลูสดัก ส่วน ศูทร มีหน้าที่ในการรับใช้ บุคคลใดประพฤติตามหลักปฏิบัติวิธีสุดท้ายนี้ได้ ย่อมนำไปสู่แนวทางแห่งการไม่เกี่ยวเนื่องอยู่ในกรรม และพ้นจากกรรมทั้งหลายได้ และย่อมเข้าถึงพระผู้เป็นเจ้า หรือ พรหมัน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า วิธีการที่จะก่อให้เกิดวิทยาอันเป็นเหตุให้ถึงการสิ้นกรรมทั้งปวงได้นั้น ได้แก่ มีการมีความภักดี ในพระผู้เป็นเจ้า หรือ พรหมัน ตามหลักภักดี การรู้แจ้งในสภาวะของพระผู้เป็นเจ้า หรือพรหมัน ตามหลักรู้ และการเข้าถึงพระผู้เป็นเจ้า หรือ พรหมัน ตามหลักปฏิบัติ

กล่าวโดยสรุป ศาสนาฮินดูถือว่า สรรพสิ่งเกิดจากพระผู้เป็นเจ้า หรือ พรหมัน และสรรพสิ่งจะหลุดพ้นเมื่อกลับไปสู่พระผู้เป็นเจ้า หรือ พรหมัน นั่นเอง กรรมตามหลักคำสอนของศาสนาฮินดู มีจุดมุ่งหมายสูงสุดของการกระทำอยู่ที่พระผู้เป็นเจ้า พระองค์ทรงเป็นมาตรการวัดคุณค่าสูงสุดแห่งการกระทำ

ศาสนาฮินดูเชื่อว่า ความเที่ยงแท้แน่นอนมีอยู่จริง ความสุข อันเป็นนิรันดร มีอยู่จริง และความเป็นตัวตนโดยสมบูรณ์ ก็มีอยู่จริง ลักษณะทั้งสามที่เชื่อว่ามีอยู่จริงนี้ เป็นสภาวะแห่งพระผู้เป็นเจ้า หรือ พรหมัน ดังนั้น พระผู้เป็นเจ้า หรือ พรหมัน จึงเปรียบเสมือนเป็นแกนกลางของกรรม และของสรรพสิ่ง การกระทำ

ใด ที่เป็นไปเพื่อพระผู้เป็นเจ้า หรือ พรหมัน โดยผลของกรรม เป็นการกระทำ ความหน้าที่ ข้อมหมายถึงการกระทำที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตาย เกิดในวัฏสงสาร

ดังนั้น กรรมและกฎแห่งกรรมของศาสนาฮินดู จึงอาจกล่าวได้ว่า มีความผูกพันอย่างใกล้ชิดกับพระผู้เป็นเจ้า ที่เป็นที่มาแห่งสรรพสิ่ง และเป็นที่ยึดไป สู่แห่งสรรพสิ่ง.

การวิเคราะห์ และเปรียบเทียบ

แนวความคิดเรื่องกรรม เป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของปรัชญาอินเดีย ซึ่งแสดงให้เห็นแนวความคิดด้านอื่น ๆ ของปรัชญาอินเดียระบบนั้น ๆ ด้วย พระพุทธ ศาสนาและศาสนาฮินดู ต่างเป็นปรัชญาที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย ทั้งในอินเดียและ ในภูมิภาคใกล้เคียง แนวความคิดเรื่องกรรมของระบบปรัชญาทั้งสองที่ได้นำมาชี้แจง แสดงรายละเอียดไว้ข้างต้นแล้ว อาจนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบได้ ใน ประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ความหมายของ กรรม

พระพุทธศาสนา และ ศาสนาฮินดู ยอมรับว่าการกระทำ คือ กรรมยอม ก่อให้เกิดผลแก่ผู้กระทำอย่างแน่นอน

พระพุทธศาสนาสอนว่า การกระทำโดยมีเจตนา คือ มีความตั้งใจที่จะ กระทำ จึงจะถือว่าเป็นกรรม ส่วนศาสนาฮินดู นั้น แม้จะไม่อธิบายถึงความหมาย ของกรรมไว้โดยชัดแจ้ง แต่อาจวิเคราะห์ได้ว่า ความหมายของกรรมตามหลักคำ สอนของศาสนาฮินดู ก็มีความคล้ายคลึงกับความหมายของกรรมตามนัยของพระพุทธ ศาสนา กล่าวคือ หมายถึงการกระทำที่จงใจหรือมีเจตนาที่จะประกอบขึ้น เช่น เดียวกัน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า พระพุทธศาสนาและศาสนาฮินดู จะถือว่า เจตนา เป็นสารัตถะสำคัญของกรรม แต่ความหมายของเจตนาในปรัชญาทั้งสองระบบแตกต่างกันในรายละเอียดบางประการ

พระพุทธศาสนา ถือว่า เจตนา หมายความว่า ความตั้งใจ ความตั้งใจที่จะประกอบกรรมนั้น ของผู้กระทำกรรม ส่วนศาสนาฮินดู แม้จะถือว่า ความตั้งใจ หรือความตั้งใจ ที่จะประกอบกรรมนั้น เป็นสาเหตุของกรรมเหมือนกัน แต่เจตนาในการประกอบกรรมผูกพันอยู่กับพระผู้เป็นเจ้า หรือมีพระผู้เป็นเจ้าเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของการกระทำกรรมดี การกระทำใดที่มีจุดประสงค์เพื่อบูชาและยึดถือในพระผู้เป็นเจ้า หรือพรหมัน โดยทั่วไปถือว่า เป็นการกระทำที่มีเจตนาดี เป็นกรรมดี และการกระทำใดที่มีจุดประสงค์ตรงกันข้าม แม้จะเป็นกรรมดีก็จัดว่าเป็นกรรมที่ทำความชั่วอำนาจของอวิชา ย่อมเป็นไปเพื่อความคิดของเวียนวายตายเกิดในสังสารวัฏต่อไป

เหตุของกรรม

ทั้งพระพุทธศาสนาและศาสนาฮินดู ต่างถือว่า กฎแห่งกรรมเป็นกฎแห่งเหตุผลอันมีลักษณะเป็นกฎสากล กล่าวคือ ปรัชญาทั้งสองระบบ ถือว่า สรรพสิ่งย่อมเกิดมาโดยมีเหตุที่แน่นอน และ เหตุอย่างใดย่อมก่อให้เกิดผลอย่างนั้น ดังนั้น ปรัชญาทั้งสองระบบจึงถือว่า กรรมย่อมมีสาเหตุ และปรัชญาทั้งสองระบบต่างถือว่า เหตุแห่งกรรมคือ ความไม่รู้แจ้งในสภาวะแท้จริงแห่งสรรพสิ่ง

พระพุทธศาสนา ถือว่า สภาวะแท้จริงแห่งสรรพสิ่ง คือ อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ทุกข์ (ความทุกข์) และ อนัตตา (ความไม่มีตัวตน) ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา สรรพสิ่งล้วนไม่เที่ยง ล้วนเป็นทุกข์ และล้วนไม่มีตัวตน สัตว์โลกประกอบขึ้นด้วยชั้น ๕ อันได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และ วิญญาณ ซึ่งล้วนอยู่ในไตรสภาวะดังกล่าวมาแล้วทั้งสิ้น นอกเหนือจากชั้น ๕ แล้ว สัตว์โลกไม่มีสิ่งอื่นใดอีกเลย พระพุทธศาสนากล่าวว่า สัตว์ทั้งหลายย่อมเป็นไปตาม

กรรมของตน กรรมหรือการกระทำโดยมีเจตนาที่เกิดขึ้น เพราะความไม่รู้แจ้งในความจริงแท้แห่งไตรสภาวะนี้ ความไม่รู้ หรือ อวิชชา นี้ เป็นเหตุให้เกิดความหลง (โมหะ) ความหลงทำให้เกิดตัณหา และตัณหาทำให้เกิดอุปาทาน คือยึดมั่นถือมั่นในความไม่เที่ยงว่า เที่ยง ยึดมั่นถือมั่นในความทุกข์ว่า สุข และยึดมั่นถือมั่นในความไม่มีตัวตนว่า มีตัวตน อวิชชา ตัณหา อุปาทาน เป็นเหตุให้เกิดกรรม และกรรมนำไปสู่วิบาก ขณะเสวยวิบาก เพราะอวิชชายังมีอยู่ก็เกิดตัณหาขึ้นมาใหม่ หมุนเวียนเป็นวัฏฏะอยู่อย่างนี้เรื่อยไปจนกว่าอวิชชาจะถูกขจัดให้หมดสิ้นไป ความ เป็นกรรมของการกระทำจึงจะสิ้นสุดลง

ส่วนในศาสนาฮินดู ถือว่า สภาวะแท้จริงแห่งสรรพสิ่ง คือ สภาวะแห่งพระผู้เป็นเจ้าหรือพรหมัน ซึ่งเป็นความเที่ยงแท้ เป็นความสุขอันนิรันดร และเป็นตัวตนที่สมบูรณ์ยิ่ง สรรพสิ่งเกิดขึ้น ดำรงอยู่ และดับไป โดยอำนาจแห่งพระผู้เป็นเจ้า หรือพรหมัน นี้ พระผู้เป็นเจ้า หรือ พรหมัน ดำรงอยู่ในสรรพสิ่ง และสรรพสิ่ง ล้วนอยู่ในพรหมัน อาตมันหรือชีวาตมัน นั้น ก็คือ พรหมันในรูปแห่งวิญญาณของชีวะแต่ละตน ความติดข้องเกิดขึ้นเพราะอาตมันหรือชีวาตมันเกิดความหลงผิดไม่รู้ในสภาวะจริงแท้แห่งตนเองและพระผู้เป็นเจ้า หรือ พรหมัน

ความไม่รู้นี้ ศาสนาฮินดูเรียกว่า อวิชชา เกิดขึ้นเพราะชีวาตมันไปอยู่ร่วมกับร่างกาย ซึ่งเป็นวัตถุ และหลงระเวริงในร่างกายในวัตถุ หลงสื่อในสภาวะคังเคิม อันแท้จริงของตน จึงต้องหลงวนเวียนอยู่ในวัฏฏสงสาร

ศาสนาฮินดู ถือว่า พระผู้เป็นเจ้า หรือ พรหมัน เป็นความจริงแท้สูงสุด ที่เที่ยง ที่เป็นสุขสูงสุด และที่เป็นตัวตนที่แท้จริง สรรพสิ่งในสากลจักรวาล ล้วนเกิดแต่พรหมัน ดำรงอยู่ในพรหมัน และยอมดับไปสู่พรหมัน (เมื่อเห็นสภาวะที่แท้จริงแล้ว) ทุก ๆ สิ่งในสากลจักรวาลล้วนมีเหตุปัจจัยจากพรหมันทั้งสิ้น แต่ในสภาวะที่ปรากฏเป็นสากลจักรวาลของพรหมันนั้น มีทั้งสภาวะที่เป็นวัตถุ และสภาวะแห่งพรหมัน อันได้แก่ชีวาตมันนั่นเอง ชีวาตมัน หรือพรหมัน ในสภาวะนี้จึงอาจหลงไหลไปกับสภาวะแห่งพรหมันที่เป็นวัตถุนั้น จนหลงลืมสภาวะแท้จริงอันคังเคิมของ

พรหมัน จึงได้กระทำการต่าง ๆ ที่มีเจตนาจะละเลยในพรหมันบ้าง กระทำการต่าง ๆ ที่มีเจตนาจะยึดถือในพรหมันบ้าง แล้วแต่ลำดับความมากน้อยแห่งการหลงลืมในพรหมัน หรืออวิชา นั้นนั่นเอง ชีวาคมนันท์หลงระเริงไปกับสภาวะแห่งพรหมันที่เป็นวัตถุมากเท่าไร ย่อมห่างไกลต่อการหวนกลับไปสู่สภาวะอันแท้จริงแห่งพรหมันเท่านั้น และย่อมเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสาร ทำกรรมและได้รับผลของกรรมเป็นความสุขบ้าง ทุกข์บ้าง จนกว่าชีวาคมนันท์จะรู้แท้ถึงสภาวะดั้งเดิมแห่งตนเอง

ในแง่แห่งเหตุของกรรม พุทธปรัชญา กับ ปรัชญาฮินดู มีทรรศนะไม่แตกต่างกันมากนัก คือต่างก็ถือว่า อวิชาหรืออวิชาอันได้แก่ความไม่รู้แจ้งในสังขารตามความเป็นจริง เป็นสาเหตุพื้นฐานที่ทำให้การกระทำมีสภาพเป็นกรรม อวิชาหรืออวิชาเป็นกิเลสชนิดหนึ่งที่ยึดมั่นความหลุดพ้นในปรัชญาทั้งสองระบบนี้จะต้องขจัดให้หมดสิ้นไป อวิชาและกรรมเป็นตัวการทำให้เกิดการติดข้อง ถ้ายิ่งทำลายอวิชาและกรรมไม่ได้ ก็ยังเข้าถึงความหลุดพ้นไม่ได้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า ทั้งพุทธศาสนาและศาสนาฮินดู จะเห็นพ้องกันในแง่ที่อวิชาเป็นสาเหตุให้เกิดกรรม แต่ความหมายของอวิชาหรืออวิชาในศาสนาทั้งสองนี้ก็ต่างกัน นั่นก็คือ อวิชาตามทรรศนะของพุทธศาสนา หมายถึงการไม่รู้แจ้งในไตรลักษณ์ ซึ่งก็คือการไม่รู้แจ้งในอริยสัจ ๔ เห็นว่าเที่ยงในสิ่งที่ไม่เที่ยง เห็นว่าเป็นสุขในสิ่งที่เป็นทุกข์ เห็นว่าเป็นตัวตนในสิ่งที่มีใจตัวตน ส่วนอวิชาของศาสนาฮินดูนั้น หมายถึงการไม่รู้แจ้งในตัวตนที่เที่ยงแท้ คืออาत्मันหรือพรหมัน พุทธศาสนากับศาสนาฮินดูจึงยืนอยู่คนละด้าน การเห็นความไม่เที่ยงและความไม่มีตัวตนเป็นวิชาของพุทธ แต่เป็นอวิชาของฮินดู การเห็นความเที่ยงความมีตัวตนเป็นอวิชาของพุทธ แต่กลับเป็นวิชาของฮินดู ดังกล่าวนี้ เป็นข้อแตกต่างในรายละเอียดระหว่างพุทธศาสนา กับ ศาสนาฮินดู

ประเภทของกรรม

ทั้งพระพุทธศาสนา และศาสนาฮินดู ต่างยอมรับว่า กรรมอาจแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท ใหญ่ ๆ ด้วยกัน คือ กรรมชั่ว กับ กรรมดี ในหลักใหญ่ ๆ ของกรรม ทั้งสองประเภทนี้ ศาสนาทั้งสองเห็นพ้องกัน คือ กรรมดีย่อมก่อให้เกิดผลดี กรรมชั่วย่อมก่อให้เกิดผลชั่ว การกระทำอย่างไรดีและอย่างไรชั่ว ศาสนาทั้งสองก็เห็นพ้องกันเป็นส่วนใหญ่ เช่น การฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม การพูดเท็จ การเบียดเบียนผู้อื่น สัตว์อื่นให้เดือดร้อน ทั้งศาสนาพุทธและศาสนาฮินดู ต่างก็เห็นว่า เป็นกรรมชั่วเหมือนกัน การให้ทาน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สงเคราะห์ต่ออนุเคราะห์ผู้อื่น การพูดคำสัตย์ การฝึกฝนอบรมตนเองในทางดี เป็นต้น ทั้ง ๒ ศาสนา ก็เห็นว่า เป็นการกระทำกรรมดีเหมือนกัน ดังกล่าวนี เป็นความเหมือนกัน ส่วนที่ต่างกันที่สำคัญ ก็คือ พุทธศาสนาถือว่ากฎแห่งกรรมเป็นกฎแห่งเหตุผลในธรรมชาติ ไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งมีอำนาจใด ๆ ส่วนศาสนาฮินดูถือว่า กฎแห่งกรรมเป็นกฎที่พระผู้เป็นเจ้าทรงกำหนดขึ้นโดยพระองค์ทรงเป็นเจ้าแห่งกฎแห่งกรรม ฉะนั้น กฎแห่งกรรมของฮินดูจึงมีข้อยกเว้นได้ ถ้าการกระทำที่เป็นกรรมนั้นเกี่ยวข้องกับพระผู้เป็นเจ้า เช่น พุทธศาสนาถือว่า การฆ่าสัตว์โดยเจตนาเป็นบาปโดยไม่มีข้อยกเว้น แต่ฝ่ายฮินดูถือว่า ถ้าฆ่าสัตว์ในยัญพิธี เพื่อบูชาพระผู้เป็นเจ้า การฆ่านั้นไม่เป็นการทำบาป แต่กลับเป็นการทำบุญที่ทำให้ผู้ฆ่าถึงสวรรค์หลังจากละโลกนี้ไปแล้ว และเป็นที่โปรดปรานของพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งพระองค์อาจอำนวยสิ่งที่ประสงค์ให้ตามที่ร้องขอ

จึงกล่าวได้ว่า ในพระพุทธศาสนา มาตรการตัดสินความดี ความชั่วของกรรม อยู่ที่เจตนาซึ่งแฝงอยู่เบื้องหลัง การกระทำนั่นเอง กล่าวคือ พระพุทธศาสนาถือว่า เจตนาแห่งการกระทำนั้นเองเป็นเครื่องตัดสินว่า กรรมนั้นเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว ความดีและชั่วของกรรมตามนัยของพระพุทธศาสนา จึงถือได้ว่าเป็นอิสระ ไม่ผูกพันกับสิ่งอื่นใด ส่วนในศาสนาฮินดู แม้จะจำแนกกรรมออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ ๒ ประเภท คือ กรรมดี และกรรมชั่ว ก็ตาม ก็อาจถือได้ว่า มาตรการ

การวัดความดี ชั่ว หรือการจัดแบ่งประเภทของกรรมนั้น ไม่เป็นอิสระอย่างแท้จริง เพราะความจริงแท้ของศาสนาฮินดูนั้น มีสิ่งหนึ่งที่มีอยู่ และเป็นที่อิงอาศัยและสิ่งนั้น คือ พระผู้เป็นเจ้า หรือ พรหมัน

กล่าวโดยสรุป พระพุทธศาสนาได้แบ่งประเภทของกรรมออกเป็นฝ่ายใหญ่ ๆ ๒ ฝ่าย เช่นเดียวกับศาสนาฮินดู แต่ในรายละเอียดพระพุทธศาสนาได้แบ่งประเภทของกรรมออกเป็นประเภทต่าง ๆ มากมาย เช่น กรรมให้ผลตามกาลหรือวาระ กรรมให้ผลตามกิจหรือหน้าที่ และกรรมให้ผลตามกำลังความหนักเบา ซึ่งการแบ่งประเภทของกรรมอย่างละเอียดเช่นนี้เราจะไม่พบในศาสนาฮินดู โดยทั่วไปการกระทำที่จัดเป็นกรรมดี กรรมชั่ว ตามทรรศนะของพระพุทธศาสนาก็คล้ายกับของศาสนาฮินดูเป็นส่วนใหญ่ แต่ต่างกันในเรื่องรายละเอียดบางประการ เช่น การฆ่าสัตว์โดยเจตนา พุทธศาสนาดูถือว่า เป็นบาปทุกกรณี แต่ฮินดูถือว่า การฆ่าสัตว์โดยเจตนาในบางกรณีเป็นบุญ เช่น ในการฆ่าสัตว์บูชาฮินดู พุทธศาสนาดูถือว่า กฎแห่งกรรมเป็นกฎที่มีอยู่โดยธรรมชาติและเป็นอิสระ แต่ฮินดูถือว่า เป็นกฎที่ขึ้นอยู่กับพระผู้เป็นเจ้า ดังได้กล่าวมาแล้ว

ผลของกรรม

ทั้งพระพุทธศาสนาและศาสนาฮินดู ต่างยอมรับในกฎแห่งกรรมว่า เป็นกฎแห่งเหตุและผล อันมีหลักการเป็นสากลว่า ผู้ใดกระทำกรรมเช่นใดย่อมได้รับผลเช่นนั้น

ในทางพระพุทธศาสนาถือหลักการอันมั่นคงว่า ผู้ใดกระทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี ผู้ใดกระทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว ไม่มีข้อยกเว้นแต่อย่างใดเลย แม้แต่พระอรหันต์บุคคล ซึ่งสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว แม้การกระทำในปัจจุบันของท่านจะถือว่าเป็นกริยา เพราะท่านได้ละกิเลสอันเป็นเหตุให้เกิดกรรมได้หมดสิ้นแล้ว แต่ตามผลของกรรมหรือวิบากอันเกิดแต่กรรมที่ท่านได้ประกอบไว้ในกาลก่อน ติดตามมาให้ผล ท่านก็ย่อมต้องรับผลของกรรมนั้น จนกว่าท่านจะปรินิพพาน จึงจะพ้นกรรม

อย่างแท้จริง

ผลของกรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ย่อมติดตามให้ผลแก่ผู้ประกอบกรรมเสมอ บางที่ปรากฏให้เห็นชัดเจนในปัจจุบัน อธิบายได้ในปรากฏการณ์ทางวัตถุ หรือทางกาย อาจเป็นผลที่ปรากฏมาในรูปของ ลาก ยศ สรรเสริญ แต่บางที่ ไม่ปรากฏให้เห็นชัดเจน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหลายประการ เช่น ประเภทของกรรม ความหนักเบาของกรรม ความอ่อนหรือแรงของเจตนาในการทำกรรม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ผลของกรรมตามนัยของพระพุทธศาสนานี้ ย่อมปรากฏเป็นไปตามหลักแห่งเหตุผลเสมอ ผู้กระทำความกรรมจะได้รับผลเร็ว หรือช้า ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ที่กล่าวนั้นหมายถึงผลชั้นนอก ส่วนผลชั้นใน ผู้กระทำความกรรมย่อมได้รับผลในทันทีที่กระทำลงไป คือ กรรมชั่ว ก็จะทำให้ผู้ทำเป็นคนชั่วในทันที และกรรมดีก็จะทำให้ผู้ทำเป็นคนดี ในทันทีเช่นกัน

ในเรื่องการให้ผลของกรรมนี้ ศาสนาฮินดูเห็นพ้องกับพระพุทธศาสนา เป็นส่วนใหญ่ คือ เห็นว่ากรรมคือยอมก่อให้เกิดผลดี และกรรมชั่วยอมก่อให้เกิดผลชั่วแก่ผู้กระทำ แต่แตกต่างกันในรายละเอียด พุทธศาสนาได้โยงกรรมกับผลของกรรมไว้อย่างละเอียดและชัดเจนมากกว่า ดังที่ปรากฏอยู่ในมหากรรมวิภังคสูตร และจุฬามณีวิภังคสูตร ตามที่กล่าวมาแล้ว นอกจากนี้ยังมีรายละเอียดในกรรม ๑๒ ชนิด ที่โยงกรรมกับผลของกรรมไว้ให้เข้าใจได้ง่าย ลักษณะเช่นนี้จะไม่พบในหลักคำสอนเรื่องกรรมของศาสนาฮินดู แม้ในคัมภีร์อุปนิษัตซึ่งเป็นแม่บทของปรัชญาฮินดูระบบต่าง ๆ ก็กล่าวเรื่องกรรมและผลของกรรมไว้อย่างคลุมเครือ ไม่สามารถให้ความกระจ่างได้เท่าที่ควร

การละกรรมหรือการดับกรรม

ทั้งพระพุทธศาสนาและศาสนาฮินดู ต่างถือว่า การเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ โดยมีกรรมเป็นเหตุปัจจัยอย่างหนึ่งนั้น เป็นความทุกข์ เป็นความติดข้อง การหลุดพ้นจากวัฏสงสาร จึงเป็นไปได้ด้วยการละกรรมและเหตุที่ทำให้เกิด

กรรม

ตามทฤษฎีของพระพุทธศาสนา การละกรรมนั้น เกิดขึ้นได้เพราะ การปฏิบัติด้วยตนเอง ในแนวทางแห่งพระอริยมรรค มีองค์ ๘ หรือการประพฤติ ปฏิบัติตนตามไตรสิกขา อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา นั่นเอง การประพฤติปฏิบัติตน ตามนัยดังกล่าวนี้ ย่อมทำให้เกิดความรู้แจ้ง ในไตรภาวะ คือ ความไม่เที่ยง ความทุกข์ และความไม่มีตัวตน ดังนั้น ผู้ประพฤติปฏิบัติจึงมุ่งละ หรือมุ่งดับวิภว สงสาร กล่าวอีกนัยหนึ่ง การ ละ กรรมซึ่งเป็นทางแห่งความหลุดพ้นของพระพุทธ ศาสนา มุ่งหมายอยู่ที่การละ หรือทำลายสิ่งที่ทำให้เกิดกรรม อันได้แก่ อวิชชา ตัณหา และ อุปาทาน เมื่อทำลายสาเหตุที่ทำให้เกิดกรรมได้แล้ว แม้จะยังมีการ กระทำอยู่ การกระทำนั้นก็จักเป็นกรรม หากจักเป็น "กิริยา" ซึ่งจะไม่มี วิบากเป็นการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสารอีกต่อไป

สำหรับศาสนาฮินดู ถือว่า อภิวทยาและกรรมเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้ชีวิต มั่น ติคข์ของอยู่ในสังสารวัฏ จะหลุดพ้นจากการติดข้องได้ต้องทำลายอภิวทยา และ กรรม การปฏิบัติเพื่อเข้าถึงภาวะเช่นนี้ ต้องมุ่งยึดพระผู้เป็นเจ้า เป็นหลัก หรือยึด เอาพระผู้เป็นเจ้าเป็นจุดหมายปลายทาง โดยแสดงความภักดีสูงสุดต่อพระองค์ เมื่อ พระผู้เป็นเจ้าทรงพอพระทัยแล้ว ก็จะมีทรงลดบั่นกาลให้ความรู้แจ้งเกิดขึ้น ผู้ปฏิบัติ นั้น ก็จะเข้าถึงความหลุดพ้น และเข้าร่วมเป็นเอกภาพกับพระองค์ชั่วนิรันดร

การละกรรมตามหลักคำสอนของศาสนาฮินดู จึงเป็นการละกรรมที่ไม่ หวังผลอื่นใด นอกจากผลแห่งการเข้าไปสู่สภาวะดั้งเดิม คือ พรหมัน หรืออาจ กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า เป็นการละเพื่อยึดถือในสภาวะอันแท้จริงที่เที่ยงแท้ ที่เป็น สุขนิรันดร และที่เป็นตัวตนโดยสมบูรณ์ นั่นเอง